

**HARBIY SOHA MATNI LINGVISTIK TADQIQOT OB`YEKTI
SIFATIDA**

Bekturdiyeva Shohida Satiboldiyevna

O`zbekiston Davlat Jahon Tillari Universiteti mustaqil izlanuvchisi

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqola harbiy mavzudagi matnlarning leksik xususiyatlariga bag'ishlangan, harbiy matnlarda harbiy atamalar, neologizmlar, evfemizmlar ko'rib chiqilgan.*

KALIT SO`ZLAR: *harbiy atamalar, neologizmlar, evfemizmlar, harbiy mavzular matni.*

АННОТАЦИЯ: *Данная статья посвящается лексическим особенностям текстов военной тематики, рассматриваются военные термины, неологизмы, эвфемизмы в военных текстах.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *военные термины, неологизмы, эвфемизмы, тексты военной тематики.*

ABSTRACT: *This article is devoted to the lexical features of military texts, military terms, neologisms, euphemisms in military texts are considered.*

KEY WORDS: *military terms, neologisms, euphemisms, military-themed text.*

KIRISH

Harbiy oliy o`quv yurtlarida chet tilini o'rganish jarayonida kursantlar harbiy, harbiy-siyosiy mavzular matnlari bilan ishlaydi, ularni faqat mazmunli nuqtai nazardan qabul qiladi. Ushbu maqolada biz bunday matnlarni lingvistik nuqtai nazardan ko'rib chiqamiz, masalaning leksik tomoniga to'xtalib o'tamiz. Hozirgi kunda jahon tilshunosligida soha terminologiyasida kasbga oid til birliklari tushunchasi bilan bog'liq leksik-semantik xususiyatlarni aniqlashga qaratilgan bir qator muammolar ilmiy tadqiqot obyekti bo'lib kelmoqda. Bugungi kunga kelib, kasbiy soha tilini o'rganish yangi bosqichga ko'tarildi.

Harbiy mavzudagi matnlar kasbiy sohaga oid til birliklarini mavzu bo'yicha yoki boshqa kichik guruhlar asosida tasniflash tamoyillarini hamda ularga xos

alohida tizimlararo munosabat turlarini aniqlash, shuningdek, ushbu til birliklarining o'ziga xos funktsional xususiyatlarini belgilashga doir masalalar hanuz o'z yechimini kutmoqda¹. Shu nuqtai nazardan, ushbu sohada mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq O'zbekiston tilshunoslari zimmasiga kasbga oid til birliklarini o'rganish va soha atamalarini tizimlashtirish, shuningdek, maxsus soha lug'atlarini tuzish bo'yicha bir qator vazifalar yuklatildi². Harbiy terminologiya mamlakatimizda endigina shakllanish va rivojlanish bosqichiga qadam qo'yayotgan bugungi kunda ingliz, ro's va boshqa tillar harbiy terminologiyasini o'rganishga bo'lgan e'tibor yanada kuchaymoqda.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Harbiy mavzudagi matnlar bir qator leksik xususiyatlarga ega bo'lib, ular harbiy ish bilan bog'liq maxsus terminologiyaning mavjudligini, armiyada ishlatiladigan texnikaning turli sohalarini o'z ichiga oladi, ulardan foydalanish maqsadi bitta soha mutaxassislari o'rtasida o'zaro tushunishga erishishdir. Maxsus lug'at atamalardan olingan barcha turdagi va umumxalq so'zlarini o'z ichiga oladi, ammo qat'iy belgilangan kombinatsiyalarda va shu bilan ixtisoslashgan, masalan, harbiy mavzudagi matnlarda "situation" so'zi nafaqat vaziyatni, joyni, holatni, balki jangovar harakatlar olib boriladigan omillar to'plamini ham anglatishi mumkin.³ Ma'lumki, ingliz tili leksikasini so'z boyligini faol va passivga bo'lish mumkin va shunga mos ravishda eskirgan so'zlar (tarixiylik va arxaizmlar) va neologizmlar haqida gapirish mumkin. Keling, zamonaviy harbiy-siyosiy testlarda mavjud bo'lgan neologizmlarga murojaat qilaylik. Neologizmlar taniqli so'z yasovchi modellardan kelib chiqadi⁴, harbiy-siyosiy leksikonda bir qator omillar ta'siri ostida mustahkamlanadi, masalan:

- harbiy ishlarda yangi texnologiyalar va texnologiyalarni qo'llash (masalan, UAV);

---

¹O'zbekiston Respublikasining 1995-yil 21 – dekabrda yangi tahrirda qabul qilingan “ Davlat tili haqida” gi Qonuni.

² Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – Toshkent: O'zbekiston, 2017

³ Сафонова О. Ю. Стилистические особенности текстов военной тематики

⁴ Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка, 1989

- harbiy-siyosiy qatlamda yangi shaxslarning paydo bo'lishi (Trumpian, Trumpadour – Trumpish – D. Trumpning paydo bo'lishi bilan bog'liq so'zlar)⁵

- yangi qurolli to'qnashuvlar (masalan, Iroqdagi janglar Shoe-bomb kabi neologizmlarning paydo bo'lishiga olib keldi – poyabzalda yashiringan portlovchi moddalar; embeds - ma'lum bir harbiy shakllanish uchun akkreditatsiyadan o'tgan jurnalistlar).

Yangi qurolli mojarolar nafaqat neologizmlarning paydo bo'lishiga, balki evfemizm kabi lingvistik hodisaning paydo bo'lishiga ham sabab bo'ladi – bu so'zning asl ma'nosini "yumshatuvchi", "pardali" so'zlardir. Shunday qilib, "yadro bombasi" iborasi o'rniga device (qurilma), special weapon (maxsus qurol), modern weapon (zamonaviy qurol) so'zlari ishlatiladi; "war"\conflict "armed conflict", "qurolli to'qnashuv", "military operation" yoki hatto "special action - maxsus harakat". Terrorist – qo'zg'olonchilar (isyonchilar) so'zining o'rniga insurgents so'zi, guerrillas (partizanlar), attackers (bosqinchilar), fighters (jangchilar), masked men and women (niqobli erkak va ayollar), gunmen (qurollanganlar), «civilian casualties» («tinch aholi orasida qurbonlar») iborasi o'rniga «collateral damage» («birgalikda zarar ko'rganlar»), «o'lim» so'zi o'rniga «wastage», «bombing» so'zi o'rniga «air support» va hokazo⁶.

XULOSA

Shunday qilib, chet tili darslarida harbiy matnlarni o'rganish nafaqat ularning mazmuni nuqtai nazaridan, balki ularning leksik xususiyatlarini hisobga olish kursantlarda dunyoning lingvistik til tasvirini yanada yaxlit idrok etishni shakllantirishga yordam beradi. Harbiy matnlar tarjimasida sohasidagi tadqiqotlar mahalliy tilshunoslarning asarlarida keng yoritilgan bo'lsada, xorijiy manbalar yetarli miqdorda mavjud emas. Shuni ta'kidlash kerakki, xorijiy adabiyotlar asosan ma'lumot uchun mo'ljallangan bo'lib, unga lug'at va ensiklopedik nashrlar kiradi.

---

⁵ http://nws.merriam-webster.com/opedictionary/newword_display_recent.php (дата обращения: 23.10.2018).

⁶ Murray, T. The Language of Naval Fighter Pilots / T. Murray // American Speech. – 1986. – Vol. 61. – No. 2. – pp. 121-129.

Harbiy soha atamalarini o'rganishning turli jihatlariga qaramay, bizning ma'lumotlarga ko'ra, harbiy soha vositalarining tili to'liq yetarlicha o'rganilmagan.

REFERENCES

- 1.Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.– Toshkent: O'zbekiston, 2017
- 2.O'zbekiston Respublikasining 1995-yil 21 – dekabrda yangi tahrirda qabul qilingan “Davlat tili haqida”gi Qonuni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora tadbirlari to'g'risida”gi Qarori.
- 3.Сафонова О. Ю. Стилистические особенности текстов военной тематики // E-Scio [Электронный ресурс]: Электронное периодическое издание «E-Scio.ru»—Эл№ФС77-66730—Режим доступа: <http://escio.ru/wpcontent/uploads/2018/04/Сафонова-О.-Ю. pdf>.
- 4.Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка: учеб. пособие для институтов и факультетов иностранных яз. – М.: Высш. шк., 1989. – 126 с.
- 5.http://nws.merriam-webster.com/pendictionary/newword_displayrecent.php (дата обращения: 23.10.2018).
- 6.Murray, T. The Language of Naval Fighter Pilots / T. Murray // American Speech. – 1986. – Vol. 61. – No. 2. – pp. 121-129.
- 7.Nelyubin J1.J1. Introduction to translation technique (cognitive theoretical and pragmatic aspect): textbook, allowance 3rd edition. Nauka 2013 -216 p.
- 8.Макурина И.Ю. Военный текст. стратегии обучения переводу. LINGUA MOBILIS. 2015, №1 (52) С. 137-140.
- 9.Bovyer, R. Harbiy terminlar lug'ati. Uchinchi nashr / 2004 – 262 B.
- 10.Safonova O. Y. Voyenniy tekst kak obyekt lingvisticheskogo issledovaniya / Filologicheskiye nauki, Udk 81.2.
- 11.Sti'elkovski, G.M. Theory and practice of military translation. German language / Moskow: Military publishing, 1979. - 272p.